

แนวคิดการแก้ปัญหาน้ำท่วมตามแนวพระพุทธศาสนา

The Concept of Solving Flood Problems According to Buddhism

สมยุทธ์ เรือนงาม Somyut Rueanngam

การรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.)

Deputy Governor of Strategy

somyutsrt1@hotmail.com

บทคัดย่อ

ปัญหาน้ำท่วมเป็นปัญหาทางธรรมชาติที่เคยเกิดขึ้น ที่กำลังเกิดขึ้นและจะเกิดขึ้นในอนาคต ย่อมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากทำให้ปัญหาน้ำท่วมส่งผลกระทบไปยังมนุษย์ในเขตพื้นที่นั้น ๆ ก็เพราะมนุษย์เป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติส่วนธรรมชาติจึงพยายามปรับเปลี่ยนเพื่อการดำรงอยู่เฉกเช่นเดียวกันตามสภาพที่ควรจะเป็น ที่ผ่านมาการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่มักไม่ประสบผลสำเร็จก็เพราะมนุษย์ส่วนน้อยเท่านั้นที่พยายามแก้ไข แต่ส่วนใหญ่ยังขาดเข้าไปรวมกันแก้ไขหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น ๆ ยังมองไม่เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นหรือไม่มีช่องทางการเข้าร่วมหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่เปิดโอกาสให้กับคนส่วนใหญ่เข้ามาเกี่ยวข้องต่อปัญหานั้นทำให้ปัญหายังคงดำรงอยู่เรื่อยไป แนวคิดทางพระพุทธศาสนาพยายามนำเสนอมุมมองและแนวทางแก้ไขผ่านตัวแปรที่สำคัญนั่นก็คือคนในสังคมที่จะมองปัญหานั้นเป็นปัญหาร่วมมิใช่ปัญหาร่วมบุคคลจึงต้องอาศัยประชาชนทุกคนเข้ามาร่วมกันแก้ไข เรียกว่า หลักอภิธานิยธรรม หลักธรรมที่แสดงถึงความเจริญในสังคม ได้แก่ 1) เมื่อมีการประชุมรับทราบปัญหา ทุกคนเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือพร้อมกันหรือไม่ 2) เมื่อมีการประชุมทุกคนรับรู้แนวทางการแก้ไขปัญหาหรือข้อตกลงร่วมกันโดยตลอดหรือไม่ 3) การกำหนดระเบียบแบบแผนข้อห้ามและข้ออนุญาตสามารถปฏิบัติตามกันหรือไม่ หรือปรับเปลี่ยนกติกา และกฎหมายเพิ่มเติมโดยที่ประชาชนไม่ทราบหรือไม่ 4) สังคมนั้นให้ความสำคัญกับผู้ผ่านประสบการณ์มาก่อน หรือให้เชื่อฟังผู้นำในพื้นที่นั้น ๆ หรือไม่ 5) การดึงประชาชนทุกภาคส่วนได้อย่างครอบคลุมแล้วหรือไม่ โดยเฉพาะกลุ่มสตรีที่มีพลังและความเข้มแข็งในการแก้ไขปัญหา 6) ประชาชนให้ความเคารพต่อสิทธิที่เคารพนับถือหรือไม่ หรือทำลายจุดเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อกันธรรมชาติ และ 7) ทุกคนเชื่อฟัง ให้ความเคารพต่อมีคุณธรรม และเป็นศูนย์รวมต่อกำลังใจของประชาชนหรือไม่

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, ประชาชน, ปัญหาน้ำท่วม, อภิธานิยธรรม.

ABSTRACT

The flood problem is a natural problem that has occurred and will occur in the future which is difficult to avoid causing the flood problems and affecting human beings in that area because human beings are the creators of natural changes. As for nature, it is trying to adapt for the same existence as it should be. In the past, the solution of the flood problem was often unsuccessful because only a small number of human beings tried to solve it. Most of them still lack to join together to solve or most people in that society still do not see the problem or have no channels to participate or related agencies do not allow the majority of people to be involved in the problem causing the problem to persist indefinitely.

The Buddhist concepts try to present perspectives and solutions through important variables that are people in the society who look at the problem as a common problem, not an individual problem, so it relies on all people to participate in the improvement called The Aparihāniyadhamma, which is the principle that represents prosperity in society, including

1) When there is a meeting to be informed the problem, does everyone attend the meeting in union, 2) When there is a meeting, does everyone always know the solution or mutual agreement or not, 3) Can the rules and regulations be complied with or not, or can the rules and laws be modified without the public knowing, 4) Does the society value experienced people or obey leaders in the area, 5) Is it possible to attract people from all sectors in a comprehensive manner, especially women who have the power and strength to solve problems, 6) Do people respect their respected rights or destroying the link between natural beliefs, 7) Are all obedient, respectful, virtuous and center for encourage of the people or not.

Keyword: Participation, People, Flood Problems, Aparihāniyadhamma

บทนำ

หลายพื้นที่ของประเทศไทยประสบปัญหาอุทกภัยเป็นประจำและเกิดขึ้นทุกปีนับเป็นภัยพิบัติที่ก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ประเทศมากที่สุดจากอิทธิพลของร่องความกดอากาศต่ำกำลังแรงพาดผ่านลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุมทะเลอันดามันและอ่าวไทย และพายุหมุนในเขตร้อนทำให้มีฝนตกหนักเกิดน้ำท่วมในหลายจังหวัด ประชาชนได้รับความเดือดร้อน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่สำคัญที่ทำให้ฝนตกมาก เช่น หากบางปีมีปรากฏการณ์ลานีญา ก็จะเป็นสาเหตุให้ฝนตกหนักมากขึ้น อันเป็นที่มาของการเกิดน้ำท่วมรุนแรงได้หากเป็นน้ำท่วมที่เกิดจากน้ำฝนก็มักจะเป็นการเกิดน้ำท่วมจากฝนที่ตกหนักและต่อเนื่องหรือจากน้ำท่วมขังเนื่องจากระบายน้ำไม่ทัน มีสิ่งกีดขวางทางระบายน้ำทำให้ฝนที่ตกลงมาไม่มีทางระบายออกจึงท่วมขังในพื้นที่ เช่น ถนนหรือพื้นที่ราบลุ่มต่ำโดยรอบ (ศิริกานันท์เกื้อ, 2560 : 218-219) ส่วนสาเหตุหลักของปัญหาน้ำท่วม ได้แก่ 1) ฝนตกหนักต่อเนื่อง จากอิทธิพลของพายุหมุนเขตร้อนหรือความกดอากาศต่ำพาดผ่านพื้นที่ ทำให้ฝนตกเป็นบริเวณกว้างติดต่อกันเป็นเวลานาน จนดินไม่สามารถดูดซับน้ำ และแหล่งน้ำตามธรรมชาติไม่สามารถรองรับน้ำปริมาณมากไว้ได้ 2) ฝนตกหนักบริเวณภูเขา ทำให้มีปริมาณน้ำสะสมจำนวนมากบนภูเขาหรือป่าต้นน้ำ และไหลบ่าลงสู่ที่ราบเชิงเขาอย่างรวดเร็ว 3) น้ำทะเลหนุนสูง ทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้น้ำไม่สามารถระบายลงทะเลได้ทัน จึงเอ่อล้นตลิ่งเข้าท่วมพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำ 4) ภัยธรรมชาติอื่น อาทิ แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิดสึนามิ คลื่นซัดฝั่ง เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดอุทกภัยได้ 5) การตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ไม่มีรากไม้ดูดซับน้ำเมื่อเกิดฝนตกหนักบริเวณภูเขา น้ำ จึงไหลบ่าลงสู่พื้นที่ด้านล่างอย่างรวดเร็ว 6) การสร้างถนนและสิ่งปลูกสร้างกีดขวางทางไหลของน้ำ การถมดินเพื่อปรับพื้นที่การบริหารจัดการน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย, มปป., 1) โดยแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหามหาอุทกภัย พ.ศ. 2565 แผนการบริหารและจัดการน้ำในพื้นที่ต่าง ๆ กรมชลประทานจะกำหนดกิจกรรมดำเนินการตามช่วงเวลาของสถานการณ์น้ำแบ่งได้เป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะแรก ก่อนถึงฤดูฝนมีคณะทำงานเพื่อประมวลผลการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง เป็นต้น ระยะกลางในช่วงฤดูฝน มีการรายงานสถานการณ์อุทกภัย การคาดการณ์แนวโน้ม พร้อมรูปถ่าย จนกว่าจะเข้าสู่ภาวะปกติ เป็นต้น และระยะหลังสิ้นสุดฤดูฝน มีการสำรวจพื้นที่ผลกระทบ ความเสียหาย และประเมินศักยภาพของปริมาณน้ำต้นทุน (ส่วนบริหารจัดการน้ำ สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา, 2565 : 47-48) จะเห็นได้ว่า น้ำมี

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤติโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

ความสำคัญอย่างมากต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ บางเวลาจะส่งผลกระทบมายังมนุษย์ตามพื้นที่ต่าง ๆ จากการเปลี่ยนแปลงของโลกและมีมนุษย์ที่เข้าไปเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์ของการไหลของน้ำทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมเล็กบ้าง ใหญ่บ้างแตกต่างกันไปแต่ละพื้นที่ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหา น้ำท่วมก็ยังเป็นวาระของชาติที่ทุกฝ่ายต่างต้องร่วมมือในการแก้ไขปัญหากันต่อไปอย่างไม่จบสิ้นเพราะน้ำย่อมอยู่คู่กับมนุษย์ในทุกสถานการณ์ หากไร้ซึ่งน้ำก็ไร้ซึ่งมนุษย์เช่นกัน

การแก้ปัญหาน้ำท่วมตามแนวพระพุทธศาสนามีมุมมองในเชิงสังคมมากกว่าในเชิงเทคนิคที่มุ่งอธิบายไปที่ตัวของมนุษย์เป็นสำคัญ แม้ว่าจะมีหลากหลายหลักธรรมที่สามารถนำไปสู่การอธิบายตามลักษณะของการนำไปอธิบายแต่ในบทความนี้ผู้เขียนมุ่งอธิบายในเชิงการแก้ไขปัญหาทางสังคมเป็น โดยการนำหลักอปริหานิยธรรม หลักธรรมที่แสดงถึงความเจริญในสังคม (อง.สตุตท. (ไทย) 23/21/31-32) ที่มุ่งเน้นให้ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อกันรวมก่อเกิดเป็นความสามัคคีและความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ทั้งส่วนตนและส่วนรวม นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะฝ่ายเดียว เพราะเป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อกันรวม ก่อเกิดเป็นความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกันสรุปก็คือ เป็นหลักธรรมที่สอนให้เรารู้จัก หลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างชุมชน องค์กร หรือสถาบัน ให้เข้มแข็งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งชุมชนกับผู้บริหาร บ้านเมือง และคณะพระภิกษุสงฆ์ ทุกคนย่อมจะเข้าใจอยู่แล้วว่า ความสุขความเจริญของบุคคลย่อมอิงอาศัยสถาบันค วาสถาบันนั้นหมายถึงองค์กรหนึ่ง ๆ เช่น วัด คณะสงฆ์ศาสนา ประเทศ กระทรวง กรมกอง หรือที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นก็ตาม หน่วยงานที่บริการความสุขความเจริญให้แก่สมาชิกหน่วยหนึ่ง ๆ ก็เรียกว่า สถาบันหนึ่ง สถาบันหนึ่ง ๆ ก็ย่อมประกอบด้วยบุคคลหลายคน เป็นสมาชิก คนหลายคนก็หลายใจหลายนิสัยใจคอ การดำรงรักษาสถาบันให้มั่นคงและให้เจริญรุ่งเรือง มิให้เสื่อมถอยลงไปในั้น จึงเป็นเทคนิค (วิธีการเฉพาะ) อย่างหนึ่ง (พระมหาพุทธพิชัย สิริชัยและ อติวุตติ หมั่นมี, 2561 : 140) เพราะ จึงสามารถ สอนให้รู้จักหลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างชุมชน องค์กร หรือสถาบันให้เข้มแข็ง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในสังคมทั้งฝ่ายผู้บริหารบ้านเมือง ฝ่ายคณะสงฆ์ ฝ่ายประชาชนทั่วไป เพื่อแก้ไขปัญหา น้ำท่วมหรือปัญหาอื่น ๆ เพื่อช่วยกันแสวงหาทางรอดทางออกสำหรับปัญหาที่มนุษย์กำลังเผชิญอยู่อย่างยิ่งใหญ่อต่อไป

แนวคิดการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหา น้ำท่วม

จากสถานการณ์ภัยพิบัติรุนแรงของประเทศไทยในปี 2554 ก่อให้เกิดความเสียหายแก่

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤติโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

สังคมไทยอย่างใหญ่หลวง ประชาชนตกอยู่ในสภาวะทุกข์ยากเดือนร้อนนับแสนครัวเรือนจำนวนหลายล้านคน เป็นความเสียหายทั้งภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม และภาคบริการ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งเกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างยากที่จะประเมินได้จนถึงวันนี้ซึ่งเวลาผ่านไปกว่าสองเดือน ก็ยังมีพี่น้องคนไทยที่ต้องอยู่ในบ้านที่มีน้ำท่วมขังทั้งในชุมชนเขตเมืองและเขตชนบทอีกจำนวนไม่น้อย ในขณะที่ในเขตเมืองใหญ่ต่างทำความสะอาดบ้านเรือนเสร็จสิ้นไปแล้วซึ่งจากบทสรุปเชิงนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมห้องประชุมชั้น 4 วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (วสท.) วันศุกร์ที่ 23 ธันวาคม 2554 ระบุว่า

1. กำหนดให้การจัดการภัยพิบัติเป็นวาระแห่งชาติต้องดำเนินการด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน
2. สร้างระบบบูรณาการทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเรื่องภัยพิบัติและดำเนินการด้วยพื้นฐานความรู้ทางเทคนิค และความรู้ในการจัดการที่ถูกต้องแม่นยำ
3. นำประสบการณ์ที่เกิดขึ้นไปสร้างกลไกการปฏิบัติเพื่อป้องกันภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคตอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับธรรมชาติ ด้วยการมีส่วนร่วมของสังคมทุกภาคส่วน
4. ปรับปรุง-เพิ่มเติม-แก้ไข-กำหนดให้มีกฎหมายที่ทันสมัยสอดคล้องความจริง เพื่อการจัดการภัยพิบัติอย่างเที่ยงธรรม
5. การจัดการภัยพิบัติต้องมีความโปร่งใสเท่าเทียมและทั่วถึง อำนวยประโยชน์ให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าอย่างเสมอภาค เคารพสิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมและเคารพวิถีเกษตรกรรม
6. จัดระบบความรู้ ฐานข้อมูล การประมวลและวิเคราะห์สถานการณ์การบูรณาการระบบสื่อสาร ที่ทำให้ประชาชน สื่อมวลชนเข้าถึงง่ายสะดวก รวดเร็วทันเหตุการณ์

นอกจากนี้ในยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ (ปี พ.ศ. 2558-2569) ระบุไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย มีเป้าประสงค์คือ เพื่อลดความเสียหายจากอุทกภัยของชุมชนเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ บรรเทาความเสียหายและสนับสนุนการปรับตัวในพื้นที่เกษตร ลดความเสียหายจากดินโคลนถล่ม น้ำท่วมฉับพลัน โดยมีเป้าหมาย ปรับปรุงเพิ่มอัตราการไหลมากกว่าร้อยละ 10 ในลำน้ำสายหลัก 870 กิโลเมตร ลดความเสียหายจากน้ำล้นตลิ่งในลุ่มน้ำวิกฤต 10 ลุ่มน้ำ และพัฒนาพื้นที่รับน้ำนองในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา และยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการ ด้วยปัญหาทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกิดจากการบริหารที่ไม่มีเอกภาพ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ ยุทธศาสตร์นี้จึงมีเป้าประสงค์คือ สร้างการบริหารที่มีเอกภาพโดย

ผลักดันให้มืองค์กร กฎหมาย และนโยบายขับเคลื่อน มีระบบข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผน มีแผนประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน และมีการติดตาม ประเมินผล การดำเนินงาน (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค 4, ออนไลน์) ดังเช่นกรณีงานวิจัยของศิริพัชร วัชรภาสกร (2556) พบว่า แนวทางการแก้ปัญหาน้ำท่วมภายในชุมชนหมู่บ้านนักกีฬาแหลมทอง สามารถดำเนินการ ได้โดยการใช้นโยบายด้านการก่อสร้าง ได้แก่ การปรับปรุงเส้นทางคมนาคม การปรับปรุงทาง ระบายน้ำ และการติดตั้งเครื่องสูบน้ำภายในชุมชน การสร้างแนวป้องกันน้ำรอบชุมชน และ นโยบายด้านการจัดการ ได้แก่ การให้ความรู้ในการป้องกันที่อยู่อาศัยและทรัพย์สิน เพื่อหลีกเลี่ยง หรือบรรเทาผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วม การขุดลอกท่อระบายน้ำเพื่อกำจัดสิ่งอุดตัน การพร่อง น้ำในท่อระบายน้ำในช่วงฤดูฝนเพื่อเตรียมรับปริมาณน้ำฝน การจัดหาพาหนะขนส่งประชาชน ในขณะเกิดน้ำท่วม การใช้พาหนะร่วมทางกันของประชาชนในชุมชน

กรณีตัวอย่างการแก้ไขปัญหา น้ำท่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงชำอ้อ จังหวัดปทุมธานี เพราะปัญหาอุทกภัยและพัฒนาพื้นที่คลองรังสิตเป็นแก้มลิงโดยอาศัยพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล บึงชำอ้อเป็นแม่ข่าย มีการดำเนินงานที่สำคัญ 3 ประการ (ไททัศน์ มาลา วลัยพร ชินศรีและวิไลลักษณ์ เรืองสม, 2558 : 80) คือ

1. การพัฒนาขุดลอกคลองระบายน้ำ คลองส่งน้ำ โดยการขุดลอกคลองซอย คลองสก๊าด และ คลองส่งน้ำ ขุดลอกคลองให้ระดับท้องคลอง ดูแลไม่ให้มีผักตบชวาและสิ่งกีดขวางทางน้ำ รวมจำนวน 16 คลอง โดยขุดลอกคลองระบายน้ำที่ 8 พร้อมตกแต่งแนวเชิงลาดและปรับระดับไหล่ ทางทั้งสอง ด้านเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำและระบายน้ำระยะทาง 5,000 เมตร ขุดลอก คลองส่งน้ำ คลองแอล 1 ซ้าย ระยะทาง 8,700 เมตร ขุดลอกคลองส่งน้ำ คลองแอล 2 ซ้าย ระยะทาง 10,900 เมตร ขุดลอกคลองส่งน้ำ คลองแอล 3 ซ้าย ระยะทาง 8,700 เมตร และใช้เรือดูดเลน จำนวน 12 ลำ ใน 4 ตำบล เพื่อให้ร่องสวนมีความลึกสามารถทวงน้ำและเก็บกักน้ำได้มากขึ้น

2. ก่อสร้างและซ่อมแซมบ่อพักน้ำ ประตูระบายน้ำ ประตูควบคุมระดับน้ำ ก่อสร้างอาคาร คอนกรีตเสริมเหล็ก พร้อมติดตั้งบานประตูระบายน้ำจำนวน 20 จุด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการ กักเก็บน้ำ โดยชุมชนช่วยกันดูแลเปิด-ปิด ประตู

3. ส่งเสริมการปลูกต้นปาล์มน้ำมัน โดยพัฒนาสวนปาล์มน้ำมันให้เป็นพื้นที่แก้มลิงตัวอย่าง การส่งเสริมให้มีการปลูกบริเวณริมถนนและริมคลองสาธารณะ เนื่องจากต้นปาล์มมีรากที่สามารถ ยึด แนวตลิ่งได้ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนในด้านต้นทุนของต้นกล้าปาล์ม จำนวน 13,000 ต้น เพื่อเพาะปลูก

ในบริเวณริมคลองสาธารณะ ได้แก่คลองแปด คลองเก้า และคลองสิบ แบ่งเป็นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบึงขำอ้อ จำนวน 9,500 ต้น ระยะทาง 53 กิโลเมตร องค์การบริหารส่วนตำบลบึงบอน จำนวน 3,000 ต้น ระยะทาง 17 กิโลเมตร และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสามวัง จำนวน 500 ต้น ระยะทาง 2.8 กิโลเมตร รวมระยะทางการปลูกป่าทั้งสิ้น 72.8 กิโลเมตร

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการทุกประเภทมีจะแผนยุทธศาสตร์ทั้งระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาวไว้แล้ว แต่กระนั้นการจัดการปัญหาน้ำท่วมหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมมักจะขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ เช่น ในตัวเมืองจะมีปัญหาลักษณะการขวางทางไหลของน้ำจากการก่อสร้างต่าง ๆ หากเป็นพื้นที่รอบนอกจะมีลักษณะพื้นที่ลุ่มต่ำทำให้น้ำท่วมขังเป็นเวลานานก่อนผลเสียต่อภาคเกษตรกรรมหรือผลผลิตของประชาชน อีกทั้งหากเป็นน้ำท่วมใหญ่จะมีลักษณะการกระจายตัวของน้ำมากขึ้นและมีปริมาณมากทำให้การแก้ไขปัญหาค่อนข้างยากเช่นกันซึ่งทุกประเทศจะประสบปัญหาอุทกภัยคล้ายกันที่มีระยะเวลาหลายปีสิบปีหรือปีต่อกี่ขึ้นอยู่กับพื้นที่ราบหรือพื้นที่ลุ่มที่แตกต่างกัน

แนวคิดการแก้ปัญหาน้ำท่วมตามแนวพระพุทธศาสนา

การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันกลายเป็นสังคม ซึ่งหลาย ๆ สังคมรวมตัวกลายเป็นประเทศที่มีกฎหมาย ระเบียบกติกาบังคับใช้เป็นแบบแผนเดียวกันทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข แต่กระนั้นปัญหาหลายอย่างก็มักเกิดขึ้นจากน้ำมือของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสังคมนั้น ๆ ที่ให้เกิดขึ้นจนกลายเป็นผลกระทบมายังกลุ่มมนุษย์นั่นเอง แต่อีกหลายปัญหาก็มักเกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติโดยเฉพาะปัญหาอุทกภัยที่หลาย ๆ ประเทศต่างรับแรงแก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่อง รวมทั้งประเทศไทยที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นราบและพื้นที่ลุ่มทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมได้ง่าย ๆ ดังเช่นหลาย ๆ ปีที่ผ่านมาจนทำให้รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐกำหนดแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำและแนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมทั้งระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาวที่หน่วยงานรัฐและประชาชนต้องให้ความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันให้มากที่สุด แนวคิดทางพระพุทธศาสนาแม้ว่าจะมิได้กล่าวถึงการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมไว้โดยตรง แต่ได้ให้แนวทางสำหรับการแก้ไขปัญหามนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ ไว้ว่า หากมนุษย์มีปัญหาและต้องการยกระดับการแก้ไขปัญหไปสู่ความเจริญหรือลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมควรต้องปฏิบัติอย่างไร หรือมีทิศทางอย่างไรในการกำหนดกลไกการทำงานร่วมกันจะสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำ ดังต่อไปนี้

1. เมื่อมีการประชุมรับทราบปัญหา ทุกคนเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือพร้อมกันหรือไม่

เพราะการรับรู้ของคนในสังคมย่อมเป็นสำคัญอย่างมากที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นผ่านการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นจากการประชุมร่วมกัน ด้านดาริณี หุตะจิตต์ กล่าวว่าการรูปแบบของการประชุม 5 ประเภท คือ 1) การประชุมเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร เป็นการประชุมเพื่อทำความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ 2) การประชุมเพื่อเร่งเร้าจิตใจ การประชุมเพื่อเร่งเร้าจิตใจและประกาศผลสำเร็จของงานเป็นสิ่งสำคัญในยามที่องค์กรต้องการรวบรวมพลัง ความมุ่งมั่นทุ่มเทของพนักงาน การประชุมใหญ่ที่มีผู้เข้าร่วมประชุมหลายร้อยคน 3) การประชุมเพื่อร่วมกันคิดสร้างสรรค์ การประชุมประเภทนี้เป็นการประชุมที่องค์กรต่าง ๆ ปฏิบัติกันอยู่อย่างสม่ำเสมอ และประยุกต์ใช้ได้กับทุก ๆ ระดับของการทำงาน การร่วมกันคิดสร้างสรรค์ โดยการประชุมนี้อาจมีวัตถุประสงค์ได้หลากหลาย 4) การประชุมเพื่อร่วมกันตัดสินใจ การประชุมในลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อองค์กรไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจแก้ปัญหา กำหนดกลยุทธ์ หรือกำหนดเป้าหมาย การประชุมเพื่อสอนงานและฝึกอบรม เป็นการประชุมสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน หรือติดตั้งระบบงานใหม่ เช่น การนำระบบคอมพิวเตอร์เข้าไปใช้ จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมให้เข้าใจขั้นตอนและวิธีการใช้เครื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ (อ้างในสถาบันดำรงราชานุภาพ, มปป : 13-14) ดังนั้น การประชุมมีความสำคัญและจำเป็นอย่างต่อการรับรู้เรื่องของปัญหาที่ทุกคนต้องร่วมกันแสวงหาทางออก ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแผนต่าง ๆ โดยตลอดผ่านการจัดการประชุมที่ไม่ยาวนานจนเกินไปที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมเกิดความเบื่อหน่ายจนหนีการประชุม

2. เมื่อมีการประชุมทุกคนรับรู้แนวทางการแก้ไขปัญหาหรือข้อตกลงร่วมกันโดยตลอดหรือไม่ โดยเฉพาะการพิจารณาจากความพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันปฏิบัติกิจของหมู่คณะ มีความรับผิดชอบร่วมกัน ดำเนินไปอย่างพร้อมเพรียง และเมื่อถึงตอนทำงานก็ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี (พระครูปลัดไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ), 2557 : 81) เพราะฉะนั้น บทบาทของผู้เข้าร่วมก่อนการประชุม ต้องปฏิบัติ ดังนี้ 1.ศึกษาระเบียบวาระของการประชุม 2.ศึกษาและเตรียมตัวประชุมตามวาระต่าง ๆ และ 3. เข้าประชุมตามเวลาที่นัด ในขณะที่ประชุม ดังนี้ 1.แสดงบทบาทให้สอดคล้องกับระเบียบวาระ และประเภทของการประชุม 2.ต้องรักษาบรรยากาศของที่ประชุม 3.ต้องพร้อมที่จะรับมอบหมายงานตามมติที่ประชุม และ 4.ต้องพร้อมที่จะยอมรับมติของที่ประชุม และภายหลังประชุม 1.ต้องตรวจร่างรายงานการประชุม และ 2.ต้องพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติตามมติที่ประชุมอย่างจริงจัง (คณะกรรมการพัฒนาบุคลากร มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, มปป, : 10) ดังนั้น การร่วมกันประชุมโดยพร้อมเพรียงเป็นไปเพื่อความสามัคคีแห่งหมู่

คณะเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมหรือปัญหาอื่น ๆ ที่ทุกสามารถรับผิชอบร่วมดำเนินและรับรู้ถึงทิศทางการแก้ไขปัญหาและการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

3. การกำหนดระเบียบแบบแผนข้อห้ามและข้ออนุญาตสามารถปฏิบัติตามกันหรือไม่ หรือปรับเปลี่ยนกติกา และกฎหมายเพิ่มเติมโดยที่ประชาชนไม่ทราบหรือไม่ เช่น ข้อตกลงในครอบครัว กฎระเบียบของโรงเรียน กฎระเบียบในการใช้สถานที่สาธารณะ และการระเบียบทางสังคม เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการปฏิบัติตามกติกาที่กำหนดไว้ ดังนั้น ในทางสังคมวิทยาลือว่าคนเป็นสัตว์สังคม (Social Animal) คือรวมกันอยู่เป็นกลุ่ม เป็นชุมชน เป็นเมือง และเป็นประเทศ ในทำนองเดียวกับสัตว์ที่รวมกันอยู่เป็นฝูง หากถ้าใครสักคนในสังคมไม่เคารพกติกา ทำผิดแล้วไม่ยอมรับผิด แต่กลับบอกว่ากติกาไม่เป็นธรรม ขอให้เข้าใจได้เลยว่านั่นคือคนเห็นแก่ได้ และปฏิเสธที่จะเสียสละเพื่อส่วนรวม และนี่เองคือจุดเริ่มต้นของการคิดแก้กติกาที่ตนเห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อการแสวงหาประโยชน์ของตนเอง และคนประเภทนี้เรียกได้ว่า คนขวางโลก โดยแท้จริง (สามารถ มั่งสัง,ออนไลน์) ดังนั้น เมื่อกติกาที่กำหนดร่วมกันได้อยู่แล้วก็ไม่ควรละทิ้งหรือทำลายเสีย แต่หากกติกาหรือกฎหมายทางสังคมล้าสมัยก็ควรปรับปรุงให้ดีขึ้น แต่หากใช้ไม่ได้แล้วก็ควรยกเลิกไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามเมื่อมนุษย์กำหนดกติกาต่าง ๆ ในสังคมร่วมกันที่ทุกคนเชื่อว่าแบบแผนหรือแนวทางการปฏิบัติมีความดีงามก็ไม่ควรยกเลิกเพราะจะทำให้เกิดความระส่ำระสายเกิดสังคมนั้น ๆ และที่สำคัญหากมีผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามในสังคมต้องรวมตัวกันเพื่อหยุดยั้งความประพฤติดังกล่าวเสีย

4. สังคมนั้นให้ความสำคัญกับผู้ผ่านประสบการณ์มาก่อน หรือให้เชื่อฟังผู้นำในพื้นที่นั้น ๆ หรือไม่ โดยเฉพาะประธานในที่ประชุม (Leader) เป็นบทบาทที่สำคัญในที่ประชุม ต้องทำหน้าที่แจ้งวัตถุประสงค์การประชุม อุปสรรค และขอบเขตอำนาจ ที่มีอยู่ รวมทั้งต้องติดตามผลการประชุม นอกจากนี้ประธานอาจมีบทบาท เสริมในกรณีที่มีการประชุมเกิดข้อขัดขัด หรือสถานการณ์ที่ประธานควร ช่วยกำกับให้การประชุมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำอย่างไรผู้ที่นำ การประชุมถึงจะทำให้การประชุมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่สุด7 สำหรับผู้นำในปัจจุบันแล้ว นอกเหนือจากทักษะในเรื่องของผู้นำแล้ว ทักษะในการนำการประชุมก็เป็นสิ่งที่จำเป็น ผู้นำหลายท่านที่เป็นผู้นำที่ดี และเก่ง แต่เมื่อถึงการประชุมกลับขาดทักษะหรือความสามารถในการนำ การประชุมที่ดี บางท่านก็พูดไปเรื่อย ๆ สุดท้ายก็ไม่ได้ข้อสรุปอะไรจากการ ประชุม บางท่านไม่ยอมตัดสินใจ บางท่านไม่ให้ความสนใจกับการประชุม คุณโทรศัพท์มือถือเป็นส่วนใหญ่ บางท่านก็ชอบลงในประเด็นรายละเอียด จนเกินไป บางท่านชอบพาที่ประชุมออกนอกเรื่องนอกราว จนหาทางกลับ ไม่เจอ บางท่านก็เผด็จการเกินไป จนผู้อื่น

ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น หรือ บางท่านก็ไม่สามารถคุมสมาธิในที่ประชุมได้ (พสุ เดชะรินทร์, 2547) เพราะฉะนั้น หากผู้นำวางตัวเป็นกลางและมีความประพฤติที่น่าเคารพเชื่อแน่ว่า สมาชิกหรือผู้เข้าร่วมประชุมจะให้ความสำคัญต่อประธานและตัดสินใจทุกอย่างด้วยความดีงามของสังคม

5. การดึงประชาชนทุกภาคส่วนได้อย่างครอบคลุมแล้วหรือไม่ โดยเฉพาะกลุ่มสตรีที่มีพลังและความเข้มแข็งในการแก้ไขปัญหา เพราะศักยภาพและความแตกต่างระหว่างหญิงชายซึ่งนับว่าเป็นพลังสังคมอย่างหนึ่งที่ยังไม่ได้รับ การพัฒนาอย่างเป็นระบบ ให้มีการนำมาใช้อย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งเพื่อพัฒนาและขยายศักยภาพบทบาทสตรีให้เป็นพลังทางสังคมที่เข้มแข็งสามารถช่วยนำพาและร่วมสร้างสังคมไปสู่ความเสมอภาคอย่างสร้างสรรค์และมีสันติสุขอย่างเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชาย สำหรับการเนิงานดังกล่าว รัฐบาลจะทำงานร่วมกับองค์กรสตรีตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ เพื่อให้โอกาสสตรีในทุกพื้นที่ทุกชุมชนได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา เพื่อสตรีทุกคน จากความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรสตรีต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนกองทุนเพื่อให้สตรีทุกคนได้ใช้ประโยชน์จากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ในการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการ กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีแห่งชาติ (สภพส.), 2556 : 1) ดังนั้น แม้ว่าสตรีจะเป็นเพศที่ต้องได้รับการดูแลในสังคม เพราะถูกกระทำจากความรุนแรงได้ง่าย แต่หากสามารถก้าวมายืนในจุดสูงสุดของสังคมได้เชื่อว่า จะสามารถพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์อย่างมากจึงต้องสนับสนุนและส่งเสริมเข้ามาส่วนร่วมให้มากขึ้น

6. ประชาชนให้ความเคารพต่อสิทธิที่เคารพนับถือหรือไม่ หรือทำลายจุดเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อกันธรรมชาติ แม้ว่าจะอุทกภัยจะเป็นภัยตามธรรมชาติก็ตามแต่หลายส่วนก็เป็นเพราะฝีมือมนุษย์เข้าไปทำลายความเชื่อดั้งเดิม เช่น กรณีการใช้ผ้าจีวรพระมาหุ้มต้นไม้ไว้เพื่อให้ใครมาทำลายก็ด้วยเพราะต้นไม้สามารถยับยั้งและดูดซับน้ำไว้ได้ อีกทั้งสามารถทำให้เกิดการชะลอน้ำหลากที่สามารถลดความรุนแรงการไหลของน้ำได้ เป็นต้น ซึ่งเป็นความน่าสนใจในแง่มุมของการเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับความเชื่อของคนต่างบริบท แต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์บางอย่างได้หายไป บางอย่างคงอยู่อย่างไม่มีนัยสำคัญต่อพื้นที่เดิม บางอย่างถูกสร้างขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นตัวแทนของความเชื่อของคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งส่งผลต่อปฏิบัติการต่อความเชื่อของคนเหล่านั้นไม่ว่าจะเป็นการเคารพบูชา กราบไหว้ หรือการประกอบพิธีกรรมก็เปลี่ยนแปลงไป โดยมีทั้งการผสมผสานเอาความเชื่อดั้งเดิมมาใช้ในการบูชาและมีความเชื่อจากแหล่งอื่นมาใช้ด้วย (ยอดกมล อุดหนุนและปิ่นวดี ศรีสุพรรณ, 2561 : 68) ดังนั้น

ระหว่างความเชื่อกับปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นก็เพราะความเชื่อบางอย่างที่คนรุ่นเก่าได้สร้างไว้กลับหดยาวไปด้วยความทันสมัยจึงเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามดังเช่นปัญหาน้ำท่วม น้ำหลาก เป็นต้น ส่งผลกระทบมายังมนุษย์ที่ลืมนึกถึงศีลธรรมที่บรรพบุรุษฝากไว้

7. ทุกคนเชื่อฟังให้ความเคารพต่อมีคุณธรรม และเป็นศูนย์รวมต่อกำลังใจของประชาชนหรือไม่ เพราะคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนเป็นอย่างมากทำให้การมีความเคารพซึ่งกันและกัน การประพฤติตนเป็นผู้มีคารวะธรรม ปฏิบัติได้ ดังนี้ 1) เคารพบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะบิดามารดาซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิด เคารพญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย และผู้สูงอายุ เคารพครูอาจารย์ และเพื่อน ๆ โดยแสดงความเคารพและกล่าวคำทักทายด้วยคำสุภาพ 2) เคารพกฎระเบียบทางสังคม เช่น ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ 3) เคารพสิทธิของผู้อื่น เช่น ไม่ทำร้ายผู้อื่นโดยเจตนา ไม่เอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสียชื่อเสียง เป็นต้น 4) เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น ควรฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจและไตร่ตรองก่อนตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อ และไม่ควรยึดถือความคิดเห็นของตนว่าถูกเสมอไป และ 5) เคารพและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งถือเป็นสถาบันที่สำคัญสูงสุดของประเทศ (พระอัครเดช ญาณเตโช, ออนไลน์) ดังนั้น การให้ความเคารพต่อคน หรือวัตถุต่าง ๆ ย่อมเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้สังคมสามารถแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ได้เพราะค่านิยม และวัฒนธรรมจะบ่งบอกมนุษย์ประเภทเดียวกันให้มาอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข หากสังคมไทยใดมีประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรมจำนวนมากย่อมทำให้สังคมนั้นมีคุณความดีมากตามไปด้วย แต่หากสังคมใดมีความเชื่อผิด ๆ จะทำให้ประชาชนที่เข้ามาหลอมรวมสังคมนั้นกลายเป็นคนมีความเชื่อผิดและปฏิบัติผิดตามไปด้วยเช่นกัน จึงต้องมีการพัฒนาและส่งเสริมประชาชนในพื้นที่นั้นให้สามารถเคารพนับถือผู้ที่มีคุณธรรมโดยปราศจากอคติทั้งหลายจนสามารถสร้างสังคมแห่งคุณธรรมได้

บทสรุป

การวิเคราะห์แนวคิดการแก้ปัญหาน้ำท่วมตามแนวพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักอปริหานิยธรรมเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความเจริญฝ่ายเดียว อีกทั้งสามารถรวมกลุ่มก้อนของสังคมให้มีความเชื่อและหลักปฏิบัติที่เหมือน ๆ กันได้ก็ด้วยการนำหลักหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาส่งเสริมให้มากขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังของสังคมนั้น ๆ ให้หมดไป ยิ่งปัญหาน้ำท่วมเป็นปัญหาของประชาชนทุกคนในสังคมนั้น ๆ หรือพื้นที่นั้น ๆ ย่อมต้องระดมความคิดความเห็นให้มากขึ้นผ่าน

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤติโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

กระบวนการและกลไกที่หน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้กับชุมชนได้เข้ามาร่วมกันมากขึ้น อีกทั้งยังต้องสร้างกระบวนการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ให้ครบถ้วนโดยเริ่มจากการประชุมวางแผน ความพร้อมเพรียงการประชุม การปฏิบัติตามกติกาของสังคม ให้ความเคารพต่อผู้นำหรือประธาน ให้ความสำคัญต่อพลังของสตรี การให้ความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการให้ความเคารพต่อผู้มีคุณธรรมจนกลายเป็นค่านิยมของประชาชนเพื่อนำไปสู่ทิศทางการแก้ไขปัญหาที่ท่วมท้นจากแผนงานที่กำหนดไว้ร่วมกันเพื่อความเจริญรุ่งเรืองและความสามัคคีในสังคม

References

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย. (มปป.). *อุทกภัยหรือน้ำท่วม*.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย.

คณะกรรมการพัฒนาบุคลากร (มปป). *คู่มือการจัดประชุม*. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

ไททัศน์ มาลา วลัยพร ชินศรีและวิไลลักษณ์ เรืองสม. (2558). การบริหารจัดการอุทกภัยอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงชำอ้อ อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*. 5 (2), 75-85.

ยอดกมล อุดหนุนและปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. (2561). ความเชื่อและปฏิบัติการบนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*. 6 (1), 65-78.

พระมหาพุทธพิชัย สิริชโยและ ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2561). การบริหารงานตามหลักอปทานิยธรรม. *วารสารสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 7 (2), 139-147.

พระครูปลัดไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ). (2557). อปทานิยธรรม 7 : สันติภาพสู่สังคมไทย. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา*. 8 (2), 78-88.

พระอัครเดช ญาณเตโช. *หน้าที่พลเมืองตามแนวทางพุทธศาสนา*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : [https://www.stou.ac.th/study/sumrit/5-58\(500\)/page2-5-58\(500\).html](https://www.stou.ac.th/study/sumrit/5-58(500)/page2-5-58(500).html) [วันที่ 17 มีนาคม 2566].

พสุ เดชะรินทร์. (2547). *ทำอย่างไรให้การประชุมมีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯธุรกิจ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤติโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

ศิริภา จันท์เกื้อ. (2560). สาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่เทศบาลตำบลพะวง อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา. รายงานการประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9. “พลวัตการศึกษายุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล”. วันที่ 20 – 21 กรกฎาคม 2561 ณ มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.

ศิริพัชร วัชรภาสกร. (2556). การจัดการปัญหาน้ำท่วมและการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา หมู่บ้านนักกีฬาแหลมทอง เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม). คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สามารถ มั่งส้าง. กติกาสังคม : กฎที่ทุกคนในสังคมต้องทำตาม. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://mgronline.com/daily/detail/9560000063385> [วันที่ 17 มีนาคม 2566].

ส่วนพัฒนาและบริหารจัดการความรู้ สถาบันดำรงราชานุภาพ. (มปป.). การประชุมที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล. สถาบันดำรงราชานุภาพ.

ส่วนบริหารจัดการน้ำ สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา. (2565). แผนการป้องกันและบรรเทาภัยอันเกิดจากน้ำ (ฤดูฝน) พ.ศ.2565. สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา กรมชลประทาน.

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค 4. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ (ปี พ.ศ. 2558-2569). [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : http://onwr4.onwr.go.th/?page_id=116 [วันที่ 17 มีนาคม 2566].

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีแห่งชาติ. (2556). สร้างสรรค์พลังสตรีให้เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ. สำนักงานคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีแห่งชาติ (สภพส.).